

18. marraskuuta 2020

Asia:

E 125/2020 vp Valtioneuvoston selvitys: EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistus

Asiantuntijalausunto eduskunnan suuren valiokunnan työjaostolle

UNICEF on tyytyväinen siitä, että Euroopan komissio pyrkii uudistamaan EU:n maahanmuuttosäädöksiä. Näille uudistuksille on suuri tarve.

Komission esitys antaa nyt mahdollisuuden parantaa lasten suojelua maahanmuutto- ja turvapaikkalainsäädännössä, politiikassa ja käytännön toimissa, ja puuttua niihin epäkohtiin, jotka ovat asettaneet nämä erittäin haavoittuvaisessa asemassa olevat lapset suoranaiseen vaaraan eri puolella Eurooppaa.

UNICEF lausuu ehdotetusta uudistuksesta mandaattinsa mukaisesti, lasten ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta.

Lapsen etu

Lapsen etu on nyt asetettava aidosti ensisijalle lapsen oikeuksien sopimuksen velvoittamalla tavalla. Tällä EU osoittaisi vahvan sitoutumisensa YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, johon kaikki EU maat ovat sitoutuneet. Lapsen oikeudethan eivät tunne rajoja, lapsi on ensisijaisesti lapsi, ja vain lapsi, kaikkialla.

Maailmassa vähintään joka toinen kotinsa pakosti jättänyt on lapsi. EU:n alueen uusista tulijoista joka neljäs on lapsi, ja turvapaikanhakijoista joka kolmas. OECD:n alueella tapahtuvasta maahanmuutosta perheen yhdistämisen osuus on 40%.

Lapsista huolehtiminen onkin tehokkaan turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikan mittari, ja politiikan voi sanoa epäonnistuneen, jos lapset eivät olet turvassa ja jos heidän kasvunsa täyteen mittaansa ei pääse toteutumaan.

Toivomme erityisesti, että yksinliikkuvat lapset priorisoidaan kaikessa päätöksenteossa. Heidät on uudelleen sijoitettava kiireellisessä menettelyssä. Moni yksinliikkuva lapsi tarvitsee kiireellisiä lastensuojelutoimia – ja heidät tulisi lähentökohtaisesti nähdä lastensuojelun asiakkaina, eikä ulkomaalaisina maahanmuuttajina. EU:n jäsenmaissa on jo pystytty osoittamaan, että oikea-aikaisella puuttumisella näiden lasten traumat saadaan hoidettua, mikä on kääntynyt paitsi lapsen itsensä onneksi, myös vastaanottaneelle maalle voimavaraksi.

Lasten suojelemiseksi EU:n uuden maahanmuuttohallinnon on oltava inhimillistä, tehokasta ja sen on varmistettava, että eturintamassa olevia maita tuetaan.

EU¹ on jo sitoutunut varmistamaan maahanmuuttaja- ja turvapaikanhakija lasten tehokkaan suojelun. Tähän kuuluu lastensuojelujärjestelmien priorisointi eri muuttoliikeväylillä, ja lapsen edun periaatteen noudattaminen kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa. Nyt on hetki osoittaa näiden sitoumusten noudattaminen käytännössä.

Esitetyssä uudistuksessa kiitämme:

1. UNICEF kokee hyvänä sen, että yksinliikkuvat turvapaikanhakijalapset ja perheet, joissa on alle 12-vuotiaita lapsia selkeästi vapautetaan joutumasta prosessiin rajalla.
2. Uudistus vahvistaa monella tapaa lapsia koskevia turvaamistoimia ja suojelustandardeja, muun muassa sitoutumalla lapsilähtöisiin prosesseihin, esittämällä yhtenäisempää lähestymistapaa kansainväliseen suojeluun, laajentamalla edustajien käyttämistä, lisäämällä kriteerejä perheen

¹ EC Communication, April 2017 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/ALL/?uri=COM:2017:211:FIN>
JHA Council conclusions, June 2017 <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10085-2017-INIT/en/pdf>

yhdistämiseen, ja nostamalla esiin velvoitteen lapsen edun ensisijaisuudesta ja kuinka sitä on noudatettava kaikkien muuttoliikkeessä olevien lasten kohdalla.

3. UNICEF kokee tarpeellisena säännökset, joilla pyritään lisäämään solidaarisuutta lasten ja perheiden uudelleen sijoittamiseksi. Tämä tulee olemaan tärkeä toimenpide osana standardiprosesseja sekä kriiseissä, niin että eturintamassa olevat maat pystyvät takaamaan riittävät prosessit ja turvamaan suojelutoimet, ja ulottamaan palvelut kaikille muuttoliikkeessä oleville lapsille.
4. UNICEF kokee hyvänä ehdotukset selkeistä ja mitattavista kriteereistä, joilla parannettaisiin palveluja muuttoliikkeessä oleville lapsille. Näihin kuuluu kouluun pääsy kahden kuukauden sisällä turvapaikkahakemuksen jättämisen jälkeen. Näiden merkitys integroitumiseen on suuri.
5. Erittäin hyvä ehdotus on toimet koskien rajamenettelyjen ja turvapaikkaprosessin riippumatonta monitorointia. Tällä tuetaan läpinäkyvyyttä ja varmistetaan uudistuksen täytäntöönpanoa.
6. Laillisten muuttoreittien laajentaminen ja sitä täydentävät suojelukeinot (turvapaikan ohella) ovat tärkeitä keinoja estää sääntöjen vastaista muuttoliikettä ja pitkittynyttä oleskeluluvaton tilaa.

UNICEFia huolestuttaa uudistuksessa erityisesti seuraavat seikat:

1. Jäsenvaltioiden tulisi noudattaa lapsen määrittelyssä YK:n lapsen oikeuksien sopimusta, alle 18-vuotias on lapsi. Oli lapsi viisi tai 15-vuotias, yksinliikkuva tai yhdessä perheen kanssa, lapsi on aina lapsi. Muita ikärajoja, kuten "alle 12-vuotias" ei tulisi asettaa lapsia koskeville toimille.
2. UNICEF on huolestunut siitä, että uudet menettelyt voivat lisätä suljettujen tilojen käyttöä, muun muassa tutkinta-, raja-, turvapaikka- ja paluumenettelyissä. Paras vaihtoehto näille on riittävät vastaanotto- ja hoidon mahdollistavat tilat lapsille ja perheille.

On välttämätöntä investoida merkittävästi, jotta päästään eroon tämänhetkisestä tilanteesta, joka ei ole millään tapaa hyväksyttävä. UNICEF puolustaa lasten oikeutta liikkua ja mahdollisuutta käyttää palveluja kaikissa tilanteissa.

3. UNICEF toivoo uudistukseen selkeitä turvaamistoimia, joilla varmistetaan se, että ketään lasta ei oteta säilöön maahanmuuton perusteella. Lapsen säilöönotto ei ole koskaan lapsen edun mukaista eikä sitä tule koskaan käyttää, ei edes viimeisenä vaihtoehtona.
4. Uudistuksen ehdotusta palauttamisen nopeuttamiseksi on täydennettävä painottamalla menettelyllisiä ja oikeudellisia turvaamistoimia sekä keinoja lasten oleskeluluvan saamiseksi. Lasten etu tulee olla määräävä tekijä, oli sitten kyse kansainvälisestä suojelusta, muista oleskeluluvista tai turvaamistoimista, ja riippumatta siitä, ovatko he liikkeellä ilman vanhempiaan tai huoltajiensa kanssa.

Vain selkeä ja huolella tehty lapsen edun arviointi prosessin kaikissa vaiheissa (turvapaikanhaussa, rajalla, ja paluumenettelyssä) estää palauttamiset, joissa lapsi joutuu vaaraan ja olosuhteisiin, jossa hänen etunsa ei toteudu. Tämä edellyttää lastensuojeluviranomaisten tekemää yksilöllistä ja kunnollista lapsen edun arviointia.
5. Lapset on myös asetettava ensisijalle kumppanuuksissa kolmansien maiden kanssa. Jotta kumppanuudet hyödyntävät molempia osapuolia sopimuksissa on varmistettava lasten paras ja investoinnit on kanavoitava kansalliseen opetukseen sekä lastensuojelun palveluihin. On EU:n oman edun mukaista vapauttaa näiden alueellaan liikkuvien lasten ja nuorten kyvyt ja tukea heidän kasvuaan täyteen mittaansa.

UNICEF on valmiina tukemaan työtä matkan varrella, ja esittelemään myös UNICEFin tarkemmat ehdotukset.

Suomen UNICEF

Inka Hetemäki

Ohjelmajohtaja